

Emile Anton Hubert Seipgens, zandgraf 627, vak J
Een veelzijdig mens: bierbrouwer, leraar en schrijver

Personalia

Geboren: 16 augustus 1837 te Roermond

Zoon van: Jan Hendrik Joseph Antoon Hubert Seipgens en Maria Theresia Hendrika van den Broek

Gehuwd met: Anna Maria Berentzen op 16 augustus 1860 te LIngen

Overleden: 25 juni 1896 te Leiden

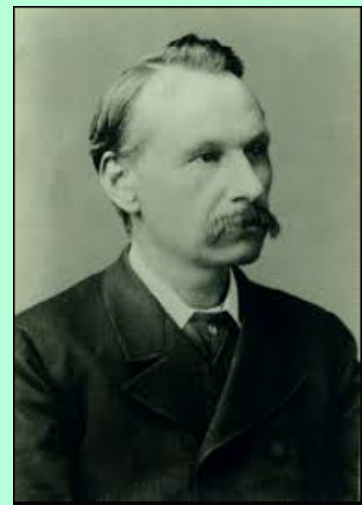
Begraven: 29 juni 1896 te Leiden

Samenvatting

Seipgens is de zoon van een Roermondse bierbrouwer. Na de lagere school bezoekt hij het internaat Rolduc, te Kerkrade. Vier jaar later stapt hij over naar het Bisschoppelijk College te Roermond, waar hij de gymnasiumopleiding voltooit. Na zijn eindexamen volgt hij een jaar lang zonder veel succes een opleiding tot notaris. In 1856 treedt hij in dienst bij de bierbrouwerij van zijn vader. Vanaf 1859 heeft hij er, samen met een zwager, de feitelijke leiding.

In 1874 verlaat hij de brouwerij en gaat Duits studeren in Göttingen. Zijn vrouw en vier kinderen blijven achter. Na een jaar is hij weer terug in Nederland. Hij behaalt enige tijd later in Den Haag het staatsexamen voor de MO-acte Duitse taal- en letterkunde en wordt leraar Duits, eerst in Tiel, daarna in Zutphen en vanaf 1883 in Leiden.

Van jongs af aan schrijft Emile Seipgens gedichten. In 1855 richt hij, samen met twee andere jonge dichters, het Letterkundig Genootschap 'De Lelie' op. Hij schrijft zowel in het Nederlands als in het Roermonds dialect, maar publiceert weinig. Zijn bekendste werk is het libretto dat hij schrijft voor de opera-bouffe '*Schinderhannes*', die in zijn geboorteplaats Roermond nog steeds eens per zeven jaar wordt opgevoerd. In 1896 overlijdt hij na een half jaar ziek te zijn geweest

Portret Emile Seipgens

Volledige versie

Jeugd en bierbrouwer

Emile Anton Hubert Seipgens wordt op 16 augustus 1837 geboren te Roermond. Hij is de oudste zoon van de welvarende bierbrouwer Jan Hendrik Joseph Antoon Hubert Seipgens en de Maldense brouwersdochter Maria Theresia Hendrika van den Broek.

Na zijn lagereschooltijd gaat Emile naar het internaat Rolduc, de vermaarde katholieke onderwijsinstelling te Kerkrade. Emile blinkt vooral uit in vakken als geschiedenis, aardrijkskunde, schoonschrijven en declamatie. Hij krijgt er ook enkele jaren pianoles. Dit laatste zou hem later van pas komen bij het schrijven van zijn populaire opera-bouffe *Schinderhannes*.¹ De laatste twee jaren van zijn middelbare schoolopleiding bezoekt Emile het Bisschoppelijk College te Roermond.

Zijn vader had hem waarschijnlijk graag priester zien worden, maar zelf wil Seipgens liever een universitaire studie gaan volgen. Daarmee kan zijn vader zich niet verenigen: aan universiteiten worden naar zijn idee enkel vrijdenkers gevormd. Als compromis wordt Emile in 1855 in de leer gedaan bij één van de plaatselijke notarissen. Dit blijkt geen goede keus en al in 1856 besluit vader Seipgens om zijn negentienjarige zoon dan maar in zijn eigen florerende brouwerij in dienst te nemen. Bijna achttien jaar lang werkt Emile Seipgens als bierbrouwer.

Huwelijk en gezin

In 1860 trouwt Emile Anton Hubert Seipgens op zijn drieëntwintigste verjaardag met de negentienjarige Anna Maria Berentzen, een notaris-dochter uit het Duitse Lingen. Het echtpaar krijgt vier kinderen, drie zonen en een dochter. Eén van de zoons, Carel Arsène Emile (1864-1908) is, evenals diens vrouw Jacqueline Jenetta Henriette Francisca van Moll (1873-1962) en een kleindochter, Arsène Emilie (1908-1925), ook begraven op Groenesteeg; eveneens in zandgraf 627.

Seipgens doet graag mee aan de levendige en gezellige omgang met de Roermondenaren. Hij wordt lid en later voorzitter van de Roermondse toneelvereniging *La Société dramatique*. Bij muzikale uitvoeringen roert hij de Turkse trom in het orkest.

Leraar Duits

In 1874 neemt het leven van Emile Seipgens een grote wending: hij besluit de brouwerij vaarwel te zeggen en zich aan zijn roeping - studeren aan een universiteit - te wijden. Hij gaat Duits studeren in Göttingen. Hiervoor laat hij zijn echtgenote en zijn vier kinderen in Roermond achter. Tijdens het eerste college '*biggelen hem van vreugde de tranen over de wangen*'.

Een jaar later keert hij terug naar Nederland en doet hij in Den Haag staatsexamen voor de MO-acte Duitse taal-en letterkunde. Daarna wordt hij gedurende een half jaar leraar Duits aan een HBS in Tiel, vervolgens zeven jaar in Zutphen en tenslotte, in 1883, in Leiden aan de Hoogere Burgerschool voor jongens, waar hij dertien jaar les geeft.

In Leiden raakt hij bevriend met de hoogleraar Nederlands Jan ten Brink (1834-1901), die net als Seipgens een graf heeft op begraafplaats Groenesteeg.

De leraar Seipgens

¹ Een opera-bouffe is een genre laat-negentiende-eeuwse operette, een type dat voor het eerst in het Parijse theater Des Bouffes werd opgevoerd; vandaar de naam.

Kevers en insecten

Seipgens heeft grote belangstelling voor insecten, in het bijzonder kevers. Bij zijn vele wandelingen doet hij zijn uiterste best zeldzame variëteiten van kevers te vangen. Hij vangt ze in hun snorrende vaart door de lucht met zijn hoed, en bewaart ze in een flesje met spiritus, dat hij altijd bij zich draagt. En ook hier legt hij dezelfde nauwkeurigheid en orde aan de dag, die al zijn werken kenmerken. Al zijn handschriften zijn met duidelijke, gelijkmatige letter geschreven. Zijn notulen en aantekeningen voor de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, waarvan hij de laatste vier jaar van zijn leven secretaris was, zijn juweeltjes van schoonschrijfkunst.

Gedichten en verhalen

Al op jeugdige leeftijd schrijft Emile Seipgens gedichten. In 1855 richt hij, samen met twee andere jonge dichters, het Roermondse Letterkundig Genootschap 'De Lelie' op. In 1858 geven ze samen een dichtbundel uit.

Vóór die tijd maakt Seipgens al zijn debuut met een gedicht in de *Volksalmanak voor Nederlandsche Katholieken in het jaar des Heeren 1857*. Ook wordt in datzelfde jaar zijn eerste verhalenbundel uitgegeven: *Limburgse legenden*.

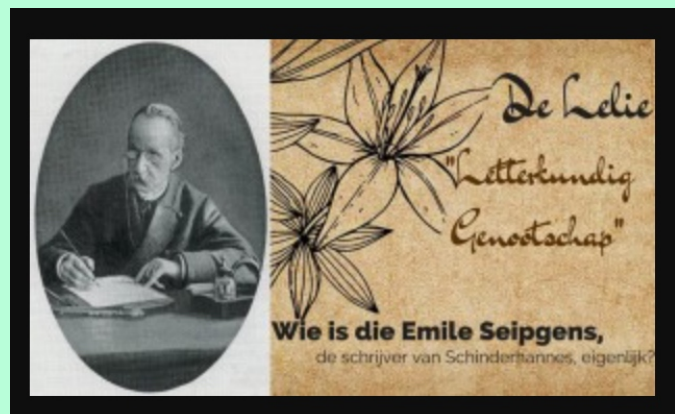
Emile schrijft zijn gedichten zowel in het Nederlands als in het Roermonds dialect, maar publiceert er weinig van. Er is nooit een bundel met alleen gedichten van zijn hand verschenen.

Zijn bekendste werk is het libretto dat hij in 1864 schrijft voor de opera-bouffe *Schinderhannes*, die op 26 december 1865 voor het eerst wordt uitgevoerd door de Roermondse toneelvereniging 'Société Dramatique et Littéraire de Ruremonde'. Alle personen in deze opera spreken en zingen in het Roermondse dialect, alleen de duivel spreekt Nederlands. Deze opera was direct een succes en wordt in Roermond nog steeds om de zeven jaar opgevoerd.

Na zijn vertrek uit Roermond schrijft Seipgens nog drie toneelstukken, maar nu in het Nederlands: *De Watermolen aan de Vlierbeek*, *Philips van Artevelde* en *Rooie Hannes*. De critici oordelen over deze toneelstukken overwegend negatief.

Zijn grootste literaire bedrijvigheid ontplooit hij als schrijver van novellen en verhalen. Zijn debuut als novellist maakt hij in 1880 in het weekblad *Eigen Haard* met het feuilleton *De kapelaan van Bardelo*, dat in vijf afleveringen wordt gepubliceerd en zijn bekendste verhaal zal worden. Dit verhaal wordt een jaar later opnieuw uitgegeven, nu in de bundel *Uit Limburg*.

Het gaat over een kapelaan die steeds meer twijfels krijgt over zijn roeping en op zijn sterfbed de laatste sacramenten weigert. Dit verhaal brengt Seipgens in conflict met de Rooms-katholieke Kerk. Vanaf de kansels worden de gelovigen opgeroepen

Artikel over Seipgens in 'De Lelie'

hun abonnement op *Eigen Haard* op te zeggen. Seipgens geldt vanaf die tijd als een anti-katholieke schrijver, waardoor hij zich echter niet laat afschrikken.

Hij schrijft in vele tijdschriften en zijn verhalen worden later uitgegeven in zes bundels met de titels: *Uit Limburg; novellen en schetsen* (1881), *In en om het kleine stadje; Limburgse schetsen en novellen* (1887), *Langs Maas en Geul* (1890), *Jean, 't Stumpke, Hawioe-Ho* (1893), *Een Wilde-Rozenkrans* (1894) en *Een Immortellenkrans* (1897). Deze laatste bundel verschijnt postuum.

Seipgens toont zich in zijn verhalen gefascineerd door het ongeluk dat mensen zichzelf en anderen aandoen, of liever nog door het noodlot dat mensen overvalt. Hij wil laten zien dat het handelen van mensen vaak gestuurd wordt door factoren waarover zij zelf geen macht hebben. Hij beschrijft en ontleedt noodlotsfactoren.

Emile Seipgens is van mening dat de regelgeving van de katholieke kerk veel te ver gaat. Hij wordt daarom in het katholieke Roermond een 'verboden' schrijver.

Zijn overlijden

Op Kerstmis 1895 wordt Seipgens ziek en moet hij zijn lessen tot april 1896 onderbreken. Hij hervat dan zijn lessen, maar wordt al snel opnieuw ziek. Op 28 mei van dat jaar wordt hem vanwege zijn ziekte eervol ontslag verleend. Op 25 juni overlijdt hij, negenenvijftig jaar oud.

Op maandag 29 juni 1896 wordt Emile Seipgens onder grote belangstelling begraven op de begraafplaats Groenesteeg. Bij zijn uitvaart wordt, namens de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde die bijna voltallig aanwezig is, het woord gevoerd door Jan ten Brink, een vriend uit Leiden, van 1884 tot 1901 hoogleraar in de Nederlandse letterkunde aan de Leidse Academie en in de jaren 1894-1895 voorzitter van de Maatschappij de Nederlandsche Letterkunde.

Het is diezelfde Jan ten Brink die Seipgens herdenkt in een twintig pagina's lang levensbericht, dat verschijnt in de *Bijlage tot de Handelingen van 1896-1897*.

Heden overleed, zacht en kalm, in den
ouderdom van 58 jaren, onze geliefde Echt-
genoot en Vader de Heer EMILE SEIP-
GENS, Leeraar H. B.-School, te Leiden.
Mevrouw de Wed. E SEIPGENS,
BERENTZEN.
HERMAN SEIPGENS.
HEDWIG SEIPGENS.
ARSÈNE SEIPGENS.
HUGO SEIPGENS.
Zoeterwoudsche Singel 71.
25 Juni 1896. 4874 12

Overlijdensadvertentie in het Leidsch Dagblad

Graf Seipgens op Groenesteeg

In het Leidsch Dagblad van 30 juni 1896 verschijnt het volgende ingezonden bericht:

Het is niet om de letterkundige verdiensten van onze Seipgens in 't licht te stellen, dat ik een plaatsje in uw blad verzoek; anderen, meer bevoegd dan ik zullen den gevoevollen novellist ongetwijfeld eene hem waardige hulde brengen.

Maar eene persoonlijke herinnering aan den eenvoudigen, beminnelijken man vinder hier plaats.

Tien jaar geleden logeerde ik in Valkenburg, in 't Geuldal. Dagelijks maakten wij daar groote wandelingen en dan gebeurde het niet zelden, dat wij in eene zeer primitieve herberg een oogenblik uitrustten.

Zoo waren wij dan ook weer op een van onze tochten een herbergje binnengetreden en zaten daar druk te redeneren over 't geen we onderweg gezien hadden, toen de deur openging en er twee heeren binnentraden, die aarzelend in den ingang bleven staan, als wisten ze niet of ze binnen zouden komen of weeromkeeren.

“Dat valt je tegen, amice”, zei de jongste, in wien de Leidenaars uit 't gezelschap al spoedig mr. Lambertd Hurrelbrinck, die toen nog in Leiden woonde, herkenden. De ander lachte verlegen en mompelde iets, dat we echter niet verstanden.

De heer Hurrelbrinck maakte zijn excuus tegenover 't gezelschap, en verklaarde hoe 't mogelijk was, dat een heer teleurgesteld was, dames en heeren te ontmoeten: zijn vriend deed namelijk stof op voor nieuwe Limburgsche novellen en had gehoopt hier een gezelschap echte Limburgsche boeren en boerinnen te zullen ontmoeten, uit wier gesprekken hij dan allicht het een en ander voor zijn werk had kunnen gebruiken. En nu stelde hij hem aan ons voor als Emile Seipgens.

Ik sprak hierboven van hem als een eenvoudig, beminnelijk mensch; ja, dat was hij. We hebben na dien dag vaak gelegenheid gehad nader met hem kennis te maken, maar steeds was hij bescheiden en sprak heel weinig over zichzelf of zijn werk.

Later heb ik gelegenheid gehad de eenmaal opgevatte meening over hem versterkt te zien. Het was bij de voorstelling van zijn “Rooien Hannes”, dat hij naast mij zat. Hij genoot blijkbaar bij de goede vertolking, die Schulze en Bouwmeester van de hoofdrollen gaven, maar steeds kinderlijk blijde, steeds bescheiden, de toejuichingen, die hem ten deel vielen stegen hem niet naar het hoofd; hij bleef zichzelf gelijk.

Er zijn in zijn novellen figuren, die typen in de literatuur van Limburg zullen blijven: hij wist soms meesterstukjes te schrijven.

Maar zooals ik begon te zeggen, anderen zullen hem naar verdiensten waardeeren. Hij ruste zacht! Want hij heeft gewerkt!

Het Leidsch Dagblad van 30 juni 1896 schrijft over de uitvaart het volgende:

Prof. Dr. Jan Ten Brink huldigde den overledene uit naam der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde als haar ijverig secretaris, want alle stukken, die uit zijn handen kwamen, muntten uit door nauwkeurigheid en degelijkheid. Niet echter alléén als zoodanig, maar ook voor Seipgens' arbeid op het gebied der Nederlandsche Letterkunde zelve wijdde spr. woorden van waardeering aan de verdiensten van den overledene, wiens Limburgsche novellen en schetsen uit het Limburgsche volksleven (...) met graagte werden gelezen (...)

Als letterkundige zal zijn naam dus evenmin vergaan, maar blijven voortleven, en de kinderen mogen er trotsch op zijn zulk een vader te hebben bezeten.

Vergeeten roem

Ruim een eeuw na zijn overlijden blijkt de omvang van Seipgens' roem omgekeerd evenredig te zijn aan de omvang van het levensbericht dat Ten Brink aan hem wijdde. Seipgens behoort tot de grote schare van vergeten negentiende-eeuwse literatoren van de tweede garnituur. In de historische overzichten van de Nederlandse letterkunde wordt hij nauwelijks genoemd. Wel mag hij figureren in historische studies over het negentiende-eeuwse katholicisme. Maar daar wordt hij niet aangehaald vanwege zijn literaire kwaliteiten, maar om zijn kritische beschrijving van het Limburgse katholicisme van die tijd.

Wellicht heeft Seipgens het katholicisme in zijn Leidse tijd de rug toegekeerd en is hij overgestapt naar het protestantisme. Dat zou verklaren waarom hij op de begraafplaats Groenesteeg ligt begraven.

Schinderhannes

Het onbekend zijn van Seipgens' werk heeft één grote uitzondering: in zijn geboortestad Roermond kennen velen zijn naam. Die vermaardheid dankt hij aan één werk, zijn opera-bouffe *Schinderhannes*.

Schinderhannes is het verhaal van Florenske, de dochter van kroegbaas Schwartze Peter, die verliefd is op de struikrover Schinderhannes. Haar vader ziet aanvankelijk niets in deze relatie. Schinderhannes verkoopt in wanhoop zijn ziel aan de duivel, die ervoor zorgt dat het huwelijk toch door kan gaan. Voor zolang als het duurt, want na zeven jaar komt de duivel Schinderhannes halen.

De opera is sinds 1865 vele malen in Roermond uitgevoerd, tot op de dag van vandaag. Recente versies zijn op film vastgelegd. Er zijn liederen uit het stuk die tot het vertrouwde repertoire van menig Roermondenaar zijn gaan behoren en die bij bruiloften en partijen luid worden meegezongen of geparodieerd.

Tableau de la troupe 1939

De betekenis van de 'Schinderhannes' ligt niet in het werk zelf, maar in datgene wat het in de Roermondse samenleving losmaakt aan nostalgie en traditie.

Overigens is volgens Neerlandici Schinderhannes niet het meesterwerk van Seipgens. Zijn andere toneelstukken, *Napoleon I*, *Eine Franse kriegsgevangene* en *De leste schlaag of vrije verkiezingen in Limburg*, waarin hij zelf vaak bij uitvoeringen hoofd- of bijrollen vervulde, worden hoger aangeslagen.

Eerbetoon in Roermond

In de binnenstad van Roermond is een beeldenroute uitgezet, met de personages uit de opera-bouffe, die begint bij de Steenen Brug met een beeld van Emile Seipgens zelf.

Bronzen beeld Emile Seipgens

Bronzen beeld Schwarze Peter

Sinds juni 2017 maakt de opera-bouffe Schinderhannes deel uit van de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed van Unesco.

Ook is er in Roermond een straat naar hem genoemd en op zijn geboortehuis bevindt zich een gevelsteen. Dit dankt hij vooral aan dat ene werk, zijn opera-bouffe in Roermonds dialect *Schinderhannes*, dat waarschijnlijk in 1864 is ontstaan.

Bronnen

Peter J.A. Nissen: *Emile Seipgens (1837-1896): 'Eene eervolle plaats in de annalen onzer litteratuur'?* in: Nieuw Letterkundig Magazijn, jaargang 16; Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, Leiden 1998.

Leidsch Dagblad 30 juni 1896

Limburgsch dagblad 19 april 1977

Rotterdamsch Nieuwsblad 29 juni 1896

Internet:

- www.2017.schinderhannes.nl
- www.immaterieelerfgoed.nl/page/1146/schinderhannes-eeen-opera-bouffe
- www.dbnl.org/tekst/_nie012199801_01/_nie012199801_01_0024.php
- www.roermond.com/Schinderhannes beeldenroute

Blog:

renehoeflaak.com: 7 september 2016, Roermond: Emile Seipgens.

Auteur

Anne In 't Velt - Simon Thomas (november 2017)